

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

6. De Conceptu Entis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

hoc enim tanquam quoddam accidens, in re hæc suscipiendum est. Nihil enim minus analogice idē sunt sepiō, os, & spina, vnum non habentia nomen, quā si vnum nomen haberent, nec magis idem essent, si vnum nomen haberent, & tamen si communi nomine ossa vocarentur, ita quod de seclū vocabulorum, vel rerum proportionali similitudine ossis nomen ad cætera extensum esset, crederemus eiusdem esse naturæ, & rationis ossa, & spinas, &c. Præsertim quia (vt dictum fuit) ad ea, quæ sunt proportionaliter eadem consequuntur passiones, tanquam si eorum esset natura vna.

Cauendum tertio est, ne vocalis vnitas rationis analogi nominis, mentem reuoluat. Ex eo nanq; (verbi gratia) quod principium dicitur esse id ex quo res fit aut est, aut cognoscitur, & hæc ratio in omnibus, quæ principia dicuntur, saluatur. Principio nomen vniuocum reditur. Erratur autem, quia ratio ipsa non est vna simpliciter, sed proportione, & voce: vocabula enim ex quibus integratur, analogæ sunt, vt patet: neque enim fieri neque esse, neque cognosci, neque ly, & vnus omnino est rationis, sed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus, vt pote proportionalis saluatur, sicut & principij nomen proportionaliter commune dicitur.

Cauendum demum est, ne diuersa doctorū dicta de analogis, nos perturbent. Considerandum quippe est, quod quia analogum medium inter æquiuocum, & vniuocum est, & medium extremorū naturam sapiens, ad alterum comparatum, alterum induit, adeo vt quādo medio secundum id quod de vno extremo habet, vtimur illius extremi conditiones ei attribuamus (vt in quinto Phys. text. com. 6. & 52. patet) ideo plerumque doctores vtentes analogo ex parte vnitate, quā ex vniuocis participat, vniuocorum non solum conditiones (puta abstractionem, &c.) sed etiam nomen ei attribuunt: vtentes vero analogo ex parte diuersitatis, quam ex æquiuocis trahit, conditiones quoq; supradictis oppositas, & nomen illi imponunt æquiuoci. Et vt de multis pauca dicantur, Arist. in 12. Meta. text. 4. ens & verum vniuoca vocat, quia ex parte idēitatis illis vitur, vt processus suus aperte ostendit. S. Tho. quoque pluries dicit in rōne alicuius analogi (puta paternitatis cōis diuinæ, & humanæ paternitati) omnia contenta esse indiuisa, & indistincta, & qd paternitas (verbi gratia) abstrahit à paternitate humana, & diuina, quia vitur analogo ex parte idēitatis. Nec tamen falsæ sunt aut abusiue prædictæ locutiones, & similes, sed ample potius & large, quemadmodum pallidum nigro contrarium est, & dicitur. Saluatur siquidem in analogis idēitas nominis, & rationis, in qua (vt ex dictis patet) non solum analogata, sed etiam singulæ analogi rationes vniuntur, & quodammodo confunduntur, vt pote abstrahentes aequaliter ab earum diuersitate. Aristot. rursus in primo Phys. ex parte diuersitatis ente vtens contra Parmenidem, multiplex seu æquiuocum (vt ipsemet illum tex. sic exponendum specialiter in 2. Elenchorum tradit (vocauit, vnde & Porphyrius Arist. dicere ens esse ad æquiuocum accepisse videtur, vtens ente ex parte diuersitatis. Quod tamen Sco. in 1. dist. 3. q. 3. in Logica Aristot. non inueniri ideo dixit, quia prædictos tex. nō coniugauit. Propter quod ibidem quoque contra textum glossauit principium Arist. contra Parmenidem in primo Physic. tex. 13. vt in Elenchis (vt dictum est) clare patet. Sanctus Thomas etiam ens prius non esse primo analogato, nihilq; Deo prius

secundum intellectum esse dicit pluries vtens analogo ex parte diuersitatis rationum. Quælibet siquidem eius ratio secundum se, quia propriū analogatū in se claudit, & in sui abstractione illud secum trahens cum illo conuertitur (vt supra diximus) ideo prior secundum consequentiam, aut abstractior suo analogato negatur: ac per hoc primo analogato, & Deo nihil est prius, quia eius ratio secundum analogi nomen, quæ ipso prior in se non est, sed conuertitur, cæteris prior rationib. Cum his tamen stat, quod ratio illa in Deo, vt eadem est proportionaliter alteri rationi, secundum idem nomen superior, secundum consequentiam prior logice loquendo, fit, vt ex dictis patet. Dico autem logice, quia physice loquendo analogū, nec est prius secundum consequentiam omnibus analogatis (quia ab eorum propriis abstrahere nō potest: quāuis vt saluatur in vno sit prius altero) nec potest esse sine primo analogato, vbi analogata cōsequenter se habent. Vnde si quis falli non vult, solerte sermonis causam coniectet, & extremorum conditiones medio applicatarum se recolat, sic enim facile erit omnia sane exponere, & veritatem assequi quæ à prima est veritate. Cuius cognitio ex hoc exaltetur, & firmetur opusculo, completo in conuentu S. Apollinaris, Papiæ suburbio, die primo Septembris, 1498.

Præclarissimus reuerendissimi Domini, Domini Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis S. Xysti, de nominum analogia tractatus explicat.

T R A C T A T V S S E X T V S . De conceptu entis.

Responso super aliqua quæstia de conceptu entis ad R. Fratrem Franciscum de Ferraria, Magistrum Studentium in conuentu Bononien.

Mantissime Pater, ex acceptis vestre sollicitudinis literis percepi libellum nostrum, de analogia nominum vos perlegisse, duoque dubia de conceptu entis mentem vestram tenere soluique à me familiariter flagitasti. Ego autem quā primū compleui expositionem librorū de anima (cuius fini incumbere, cum vestras recepi) respondere curavi, ne præclaro ingenio tuo deessem.

Primum igitur dubiū fuit ad hominem me ipsum. Quia in commentariis de ente, & essentia, sustineo vnum conceptum mentalem representatiuum entis, & in tractatu de analogia nominum videor hoc negare.

Secundum autem est ad D. Tho. quoniam ego in præfato libello sustineo analogum non absolutū ab his, quibus analogum dicitur, & D. Tho. in q. de Veri. q. 1. art. 1. ens habere conceptum vni simplicem, ad quem omnia prædicamenta, & transcendētia addunt, in quem resoluitur, qui est primo motus. Hæc enim inuicem sibi aduersari videntur: quandoquidem si ens absolutū non potest à naturis rerum non erit simplicissimus, nec primo motus, nec in quem vltimo resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

Ad euidentiam horū, & specialiter primi recollito, quod quicquid est imago alicuius similis alteri, et imago illius quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis conceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut oīs creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quod cum vni proportionalitate, vt

fic habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet q̄ habeat et vnum conceptum mentalem representatiuum illius vnus proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in tractatu de Analogia nominũ, sed conceptus iste vnus numero in m̄e s̄m esse representatiuum, nec representat vnã solum naturã, sed vltra vnã quã determinate representat (a qua est impressus) representat implicite ceteras similes illi primo representat s̄m id, in quo proportionabiliter eis similis est idem enim est iudicium de similitudine rerũ inter se, & conceptus mentalis, & rerum. Quemadmodũ enim osis natura similis est naturã spinã in sub finendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis osis, vt sustinens carnis, est similis osi, & spine, sed osis determinate, spinã autem implicite, sicut et ipsum os non est simile spinã determinate, sed quatenus spinã sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus, quo analogum habet vnum conceptũ mentalem, ac per hoc ens, cum analogum sit, vnum pacto habet conceptũ a mente in reb. impressum. Aliter autem modus super ipsius intellectus opere, quo natus adunata, diuidere fundatur, & est sic conceptus similis vnus numero in mente, representans analogum quidẽ determinate, nullum autem eorũ, quã fundat analogiam explicite. Conringit autem hoc, cum intelligens mentale conceptum quem paulo ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quã representabat, & loco illius naturã concipit pronomen aliquod referens naturas fundantes analogiã indeterminate. v. g. sic conceptus osis est os sustinens carnes intelligens loco osis, ponat, quod, & dicatur quod sustinet carnes, tunc enim manifeste representatur analogum explicite, implicite autem tantũ naturã fundates analogiam. Est autem inter hos duos conceptus non solum d. cta ex radicib. differentia, sed et quia primus ad quid rei spectat analogi, secundus autem ad quid nominis neuter tamen perfecte representat analogũ. De quo. s̄. perfecto, seu aequato explicite conceptu analogi interpretandum est, cũ a me, vel ab alio scriptũ inuenitur, quod nõ potest analogum, vnum numero mentalem conceptũ habere, sed vni analogia tũ. Et qm̄ conceptus mentales sunt imagines rerũ representatarum (nisi sint fictitij) quemadmodum in mente conceptus adequatus analogi nõ est vnus, sed exigit representationem oĩum fundantium analogiam, ita significatũ analogi adequatũ, & perfectum nõ potest sic abstrahi, vt obiciatur, representetur, aut concipiatur absque fundantib. reb. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extra pot̄ obici dupliciter imperfecte. s̄. vel in vno explicite, in quo cetera obiciuntur indeterminate, nullo explicite, sed omnia implicite, in solo formalissimo significato explicite.

Nec prædicta contrariantur doctrina S. Tho. ens enim primorum ordine generationis est secundũ conceptum imperfectum ordine autem distincte cognitionis est s̄m conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum simplicissimum, cõsonat dictis, qm̄ cum simplicitas compositioni opponatur, & vnum analogia nõ sit vnum compositione aliqua, non habet ens ex hoc, q̄ analogorum compositionem admixtam. Et vt exercitatione resolutio monstratur, si substantiam in ens vis resolueret, si in conceptum distinctum entis resolutio queritur, resolueret in ipsam naturam substantiã quatenus esse fundat, q̄ est simplicissimum cui, & addit

A ipsa substantia, & addunt trãscendentia. Et si in conceptum confusum, quod est resoluens, q̄ etiã est simplicissimum cui, & addit ipsã substantia, & addunt transcendentia. Et si conceptum confusum, q̄ est resoluens, q̄ etiã est simplicissimum, cui et prædicta addunt. Sed occasio errandi multis est, quia in resolutione distincta querunt resolueret in vnum analogia sicut consuevit resolui in vniũ vnũ uocacione. Ita quod querunt in analogia iquasi in vnum numero terminum, sicut in vniuocis, cum tamen terminus in analogia sit vnum, proportionabiliter tũ. Ita q̄ & singula resoluibilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos, & mentales, & omnia in conceptũ obiectiuũ, & mentalem simplicem, & vniũ proportionabiliter, ita q̄ (vt vnico verbo rem absoluam (ens esse primo notum in q̄ fit omnis resolutio, in quod oĩa addunt per modum analogi, interpretandum est, cũ quod stare potest, quod ens s̄m perfectum ad aequatumque conceptum non abstrahit a naturis prædicamentibus, sicut nec aliquod analogum a fundantibus analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius, vt super animaduertat secundum analogorum morem hæc dici. Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda, imo prolixior fui acutissimo ingenio tuo, quo ex vnico verbo cõcepisses omnia, Bene vale, & pro me orare digneris. Romã die 27. Februarij, 15 19.

TRACTATUS SEPTIMVS
Solutionum quorundam locorum sibi inuicem aduerfantium, in commentarijs Sancti Thomã contentorum.

AD FRATREM IACOBVM
Creston Scotum, lectorem Theologie.

P Etitionibus tuis, fili charissime, deesse notens, ad proposita duo dubia responderet curau. Proponis primo dissonantiã dictorũ nostrorũ inter se, dum in Comment. 1. par. art. 1. q. 12. diximus creaturã rationalem, vt ordinatã ad felicitatem, & non absolute, naturaliter appetere visionem Dei in se artic. autem primo. q. 8. 2. respondendo quarto argu. Scoti diximus, quod ad naturaliter volendum finem vltimum in particulari, non sufficit indubietas, quoniam hæc est in quolibet fidei, sed exigitur euidencia, quã solum conuenit Beatis.

Proponis secundo ambiguitatem circa quandã glossam nostram in eisdem comment. q. 47. arti. 3. ad tertium vbi dicente textu, Non est possibile esse aliam terram, quã istam glossauimus, ly possibile, sumi pro possibili sumpto ex potentia indita reb. creatis, secundum quam diximus, impossibile est mortuũ resurgere, & non pro possibili secundum potentiam actiuam Dei, neque pro possibili logico. vt enim tibi, quod de possibili logico fit sermo, propter materiam subiectã, de qua ibi disputatur, & hoc propter tria.

Primo, quia propositio illa procedens, Mundus cõstat ex tota sua materia, sumpta ex philosopho, aut intelligit de totalitate indiuiduali, & hoc non, quia quodlibet indiuiduũ perfectũ isto modo cõstat ex sua materia. Aut de totalitate specifica, & sic oportet intelligi de impossibili absolute quã impleret contradictionẽ habere totã materiam speciei, & non habere aliquã partem, quã esset extra illud.

Secundò, quia idem dicitur iudicium de tertia, Opusc. Caiet. X 3 & de